

BON PASTOR: ‘BARCELONA DEL FUTUR’

Des de la fàbrica Mercedes-Benz fins a la zona de poc trànsit: per què les iniciatives veïnals temen la gentrificació a causa de la nova proposta de Superilla?

Sinopsi | Bon Pastor és un barri del districte de Sant Andreu situat al nord-est de Barcelona a prop del riu Besòs. El barri té un gran patrimoni cultural, a més d'una rica història de lluita i resistència. Ara, el barri s'enfronta a l'amenaça de la gentrificació causada pel desenvolupament privat de naus industrials en desús, ja que Conren Tramway -una empresa immobiliària Espanyola - va comprar la fàbrica Bon Pastor Mercedes-Benz de 90.641 metres quadrats el novembre de 2018. L'Ajuntament de Barcelona i Conren Tramway, en una col·laboració publico-privada, pretenen crear una Superilla addicional, que consisteix en 3x3 illes dissenyades per tal de desviar els vehicles al seu perímetre i maximitzar l'espai públic i verd al seu interior. Les Superilles es consideren per a molts un model d'èxit, però també ha generat controvèrsia per la mobilitat reduïda i la gentrificació verda. Tot i que els inversors el qualifiquen com a projecte sostenible, els residents de tota la vida es preocupen per com la transformació afectarà el nivell de vida, així com el teixit social i la identitat cultural del barri. A més, la inversió de Conren Tramway ha propulsat l'interès d'altres inversors, cosa que pot potenciar la gentrificació verda.

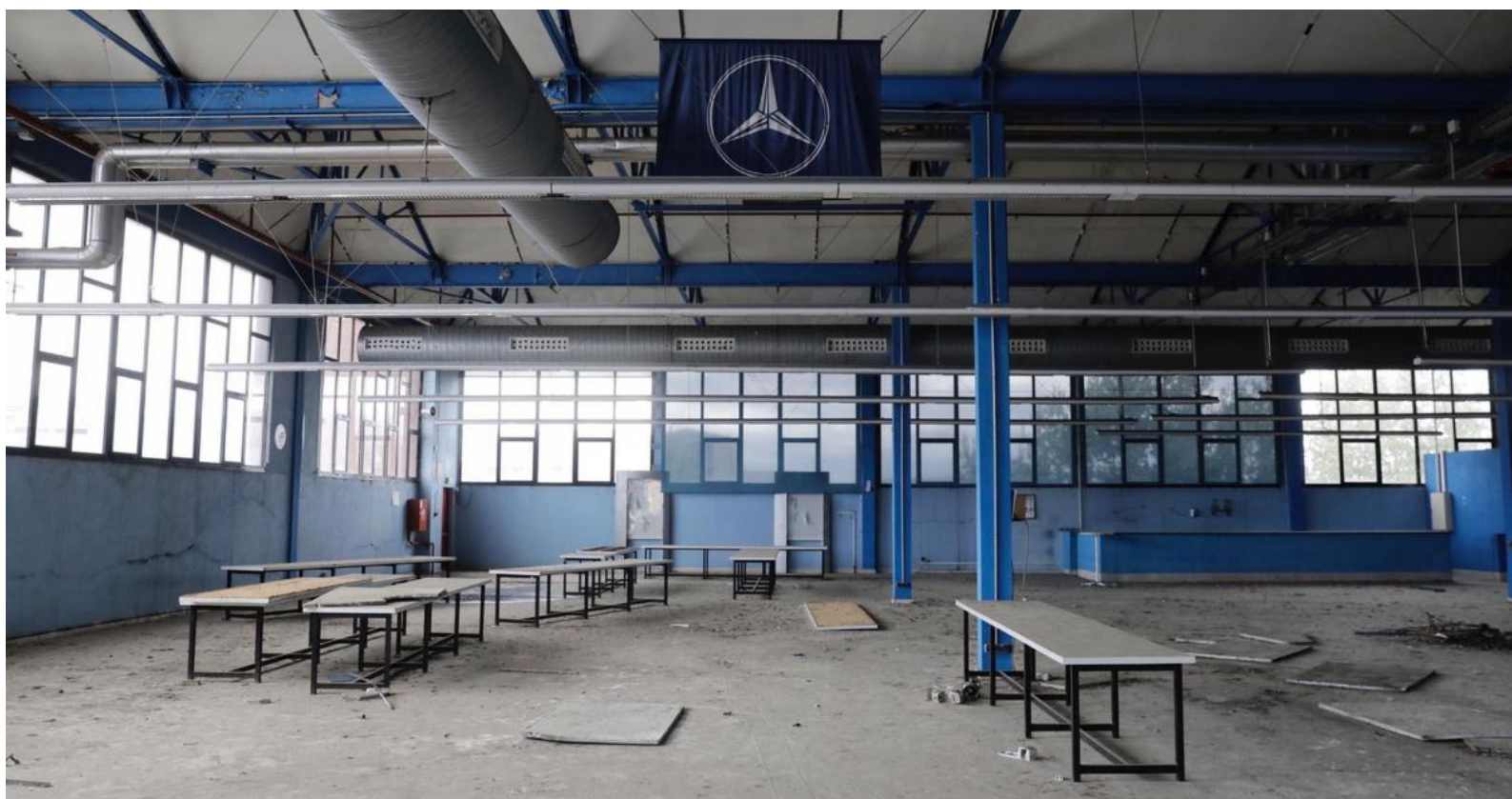
Autora: Jolenga Pang (ICTA master student)

Editora: Isabelle Anguelovski (BCNUEJ, ICTA, UAB)

BCNUEJ

Barcelona
Laboratory for Urban
Environmental Justice
and Sustainability

July 20, 2021

Introducció

Bon Pastor és un barri del districte de Sant Andreu situat al nord-est de Barcelona, a la vora del riu Besòs. Al novembre de 2018, Conren Tramway, una empresa de promoció immobiliària, va comprar la fàbrica Bon Pastor Mercedes-Benz. L'empresa ha firmat un acord amb l'Ajuntament de Barcelona per convertir el solar de 90.641 ares en una Superilla amb noves instal·lacions, espais verds i millors connexions amb la resta de la ciutat.

L'Ajuntament també afirma que això formarà part de la missió de Bon Pastor de convertir-se en un barri neutral en emissions i un dels primers en assolir els objectius de l'Agenda 2030. El consistori s'ha referit a aquest pla com la «Barcelona del futur» (Farré, 2021). Aquesta mateixa empresa d'inversió immobiliària ha urbanitzat altres zones de Barcelona, com el 22@ al districte de Sant Martí, contribuint a un gran augment del preu del sòl (Dalmau Pujol, 2021).

Com a resposta, grups com el Sindicat de l'Habitatge de Sant Andreu s'estan organitzant contra el model de desenvolupament neoliberal que amenaça els veïns de la zona. Des del 2000, els veïns del barri ja han patit la pèrdua de patrimoni cultural a través de l'enderroc i la reconstrucció dels seus habitatges socials, les Cases Barates. Ara, amb la fàbrica Mercedes, la gentrificació arriba a un nou nivell a mesura que es re-valoritza el sòl públic i es produeix especulació de terrenys a mesura que empreses tecnològiques com Leitat se situen al barri, juntament amb milers de nous residents universitaris (Dalmau Pujol, 2021). Els veïns i aliats del barri lluiten contra la desaparició dels seus estils de vida, la seva història i llar.

Història del barri

Tot i que la primera història registrada de la zona remunta al segle XII, una important aflluència de població va començar a principis del segle XX, quan es van desenvolupar grans empreses industrials a Sant Andreu, atraient una gran població obrera. El 1929, sota la Llei d'Habitatges Assequibles de Baix Cost de la legislació Espanyola, el Patronat Municipal de l'Habitatge va construir una fila de 784 cases unifamiliars anomenades 'Milans del Bosch', que sovint s'anomenen simplement Cases Barates. En el moment de la construcció d'aquestes cases, Bon Pastor era com un centre urbà enmig d'un paisatge rural i agrícola (Angosto, 2019). El 1937, durant la Guerra Civil espanyola, Bon Pastor va patir bombardejos, amb importants danys i pèrdues de vides i béns, fins i tot la destrucció de les Cases Barates (Keeley, 2021). Més tard, el 1945, el barri es va annexionar a Barcelona, cosa que va atraure més habitants a la zona (Historia de Bon Pastor, n.d.). Sota el règim de Franco, Bon Pastor va créixer com a centre d'habitatge industrial i obrer i va desenvolupar alhora una rica contracultura anarquista mitjançant la qual els carrers es van convertir en una eina perquè els residents poguessin resistir col·lectivament el règim militar franquista (Portelli, 2020).

A partir del 1968, van sorgir plans per reurbanitzar les Cases Barates, ja que aquestes s'havien convertit en un símbol del barri i d'orgull pels residents (Angosto, 2019). El 1999, el Patronat Municipal de l'Habitatge va aprovar un pla per permetre l'enderroc de la resta de cases i la seva substitució per blocs d'habitatges, seguit ràpidament pel document del 2000 "Bon Pastor: Un barri amb futur" que preveia una nova promoció d'habitatges sota una narrativa de sostenibilitat.

Tot i que l'Ajuntament va qualificar el procés de "participatiu", els acadèmics activistes i els residents ho varen viure de manera diferent. Les entitats governamentals i aquells beneficiats del desenvolupament van impulsar una campanya per retratar el vell Bon Pastor com a indesitjable, perillós i fins i tot pecaminós (Portelli, 2015). A més, una associació veïnal va silenciar totes les veus discordants i es va presentar com l'únic representant de la comunitat. L'associació va organitzar un referèndum sobre les demolicions només un cop el pla municipal ja havia estat aprovat i va obtenir una escassa majoria de vots 'sí' a una pregunta enganyosa (Portelli, 2020).

Com a resposta, una organització anomenada 'Fem Bon Pastor', que llavors es deia Associat Veïns Independents, va lluitar el 2003 contra les reformes de les Cases Barates. La seva motivació principal era oposar-se al procés de remodelació del barri i l'enderrocament de les Cases Barates amb noves condicions per

als llogaters. Malgrat tot, a la dècada del 2000, es van produir les demolicions de les Cases Barates. Tot i la resistència als desnonaments, a les demandes i la controvèrsia sobre la mala qualitat de certs pisos, a més de 2.000 residents se'ls va oferir allotjament als nous blocs i la majoria dels residents van demanar una compensació econòmica o nous contractes de lloguer als nous pisos (Delmau Pujol, 2021). Tot i que la majoria dels residents van aconseguir romandre al mateix lloc, el desplaçament intern va afectar les xarxes d'ajuda mútua i es va concretar un tipus diferent de gentrificació més cultural (Portelli, 2020). La verticalització i l'augment de la densitat del barri van canviar la dinàmica del viure cara a cara, a prop els uns dels altres - fins i tot el lloc web municipal de Barcelona assenyalava com la transformació de les Cases Barates va portar a la disminució de l'ús de l'espai públic (Historia de Bon Pastor, 2018).

Aquesta història de traumes després de la transformació com a conseqüència de la privatització i la interrupció cultural ha culminat amb els grans projectes de desenvolupament i els plans de regeneració urbana que es veuen avui en dia. Amb una història activa de lluita i resistència, els residents de Bon Pastor necessiten aliats de fora de la comunitat per combatre aquesta nova onada d'injustícies.

El conflicte actual

La lluita dels residents de Bon Pastor contra el desenvolupament i la gentrificació ha estat llarga. Tot i que inicialment es va centrar al voltant de les Cases Barates i en l'amenaça de projectes de renovació urbana sobre el patrimoni cultural i les tradicions comunitàries, ara el focus se centra en els grans promotors immobiliaris i l'amenaça de l'especulació, privatització i gentrificació a gran escala.

L'amenaça de Conren Tramway ha anat creixent des del 2021, tot i que els especuladors immobiliaris han estat al barri des de la compra de la fàbrica Mercedes el 2018, amb els preus de propietats duplicats i encara més a les zones industrialitzades (Delmau Pujol, 2021). Com a prova empírica dels efectes perjudicials d'aquestes renovacions urbanes, les àrees circumdants també han estat sotmeses a processos de renovació que han provocat el desplaçament de residents de tota la vida, com ara la Sagrera, la plaça de les Glòries, el 22@, el Campus Diagonal-Besòs i el pont de Santander.

Tot i que sens dubte la Superilla serà més ecològica que la fàbrica a la que substitueix, el Sindicat de l'Habitatge de Sant Andreu ha expressat les seves preocupacions sobre la gentrificació verda i el "capitalisme verd" (Delmau Pujol, 2021), ja que el sistema que promou ha provocat l'actual crisi socioambiental. L'ecogentrificació s'està imposant.

Per tal que el projecte tiri endavant, els processos de reparcel·lació evoquen les demolicions suposadament "participatives" de les Cases Barates. L'Ajuntament ha de involucrar als veïns i buscar un consens d'aprovació si vol recalificar el sòl industrial (Delmau Pujol, 2021). Els residents de Bon Pastor hauran de tirar endavant lliçons del passat amb aquesta nova lluita.

Contactes

Sindicat d'Habitatge de Sant Andreu: un grup de veïns que ha decidit organitzar-se per defensar les seves cases

Lloc web: <https://sindicathabitatgesantandreu.wordpress.com/>

Correu electrònic: santandreuhabitatge@gmail.com

Twitter: <https://twitter.com/HabitatgeSTA>

Fem Bon Pastor (Prèviament: Avis del Barri): Una associació de veïns sense ànim de lucre que treballa pel benestar i el bé comú de Bon Pastor

Lloc web: fembonpastor.cat

Correu electrònic: avisbarri@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/avis.barri?fref=ts>

Stefano Portelli: Activista acadèmic i resident de llarga data a Bon Pastor

Email: stefanoportelli1976@gmail.com